

Гриненко Діна Віталіївна —

аспірантка, молодший науковий співробітник науково-організаційного відділу Інституту педагогіки НАПН України, перекладач англійської та німецької мов.

УДК 372 881.18(4)

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ УСЬОГО ЖИТТЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

Розкрито основні погляди європейських педагогів на навчання впродовж усього життя та його актуальність для кожного члена сучасного суспільства, а також визначено ключові індикатори, за допомогою яких можливе визначення рівня якості такої освіти та виокремлення шляхів її вдосконалення в найближчому майбутньому. Крім того, продемонстровано найголовніші принципи навчання впродовж усього життя, котрі охоплюють якість професійної підготовки вчителя іноземної мови, створення оновленої педагогіки, забезпечення співпраці між різними навчальними інституціями тощо. Досліджено окремі рекомендації європейських педагогів та урядовців у зазначеній сфері освіти, а також проаналізовано нормативно-правові документи, що регулюють це питання.

Ключові слова: навчання впродовж усього життя, європейська освіта, компетентність, удосконалення освіти

Розвиток сучасної шкільної освіти безпосередньо залежить від постійних змін, що відбуваються в житті суспільства та постають причиною численних оновлень як змісту навчання, так і його цілей. Більше того, педагоги в усьому світі вже виявили недостатній рівень вивчення предметів загальноосвітньої школи та університету як одну з основних проблем забезпечення компетентності випускника навчального закладу, а згодом висококваліфікованого фахівця. З метою її розв'язання особливий наголос починає робитися на необхідності навчання протягом усього життя, що дасть змогу, по-перше, підтримувати рівень освіченості особистості, а по-друге, забезпечити високий рівень зростання в різноманітних аспектах її професійної діяльності. Надважливо при цьому сформулювати підвалини для такого навчання, що мають закладатися зі шкільних років, тому це питання є особливо актуальним як для урядовців, так і для педагогів, у тому числі у сфері навчання іноземних мов, досконале знання яких починає виокремлюватись як одна з основних передумов ефективного існування індивідуума в мультилінгвальному суспільстві. Освітня політика європейських країн у цій сфері

становить чудовий приклад для наслідування як вітчизняними, так і зарубіжними педагогами, оскільки саме ці держави вже продемонстрували значні досягнення у забезпеченні відповідних умов для ефективного вирішення досліджуваної проблеми.

Проблема навчання впродовж усього життя стало предметом наукового пошуку досить багатьох науковців, серед яких слід відзначити праці таких зарубіжних учених, як Д. Н. Аспін (D. N. Aspin), В. Дакворс (V. Duckworth), М. Лейсестер (M. Leicester), П. Скейлс (P. Scales), Дж. Таммонс (J. Tummons), Дж. Фільд (J. Field) та ін., котрі працювали над педагогічним і філософським аспектами цього питання. Серед вітчизняних науковців навчання впродовж усього життя досліджували Л. В. Айзікова, Л. М. Корчагіна, М. Ф. Степко, І. В. Швець та ін. Утім, вважаємо недостатніми наукові розвідки в цій сфері на теренах України. Незначна увага з боку українських компаративістів приділялася й зарубіжному, зокрема європейському, досвіду у цій галузі.

Мета статті – визначити основні особливості навчання впродовж усього життя в контексті іншомовної освіти країн Європи, а також виокремити тенденції розвитку сучасної європейської освітньої політики в цій сфері.

На сьогодні до основних напрямів розвитку європейської освіти загалом та іншомовної освіти зокрема належить насамперед створення можливостей для виховання в учнів відчуття належності до європейської спільноти [4, с. 9] за одночасного максимального збереження мовної різноманітності кожної країни – члена ЄС, а також поширення серед громадськості інформації щодо переваг формування комунікативних компетентностей одразу в кількох мовах як одного з ключових елементів особистого та професійного зростання індивідуума. Значна увага приділяється й міжкультурній взаємодії, що дасть змогу кожній людині повноцінно користуватися власними громадянськими правами, збагачуючи економічний та соціальний потенціал як суспільства загалом, так і кожного підприємства [3, с. 62]. Крім того, важливе місце посідає проблема навчання учнів та студентів після закінчення навчального закладу, тобто протягом усього життя. Члени робочої групи Європейської комісії з питань освіти та культури (далі – Комісія) розробили два основних визначення цього питання, котрі можуть варіюватися залежно від окреслених перспектив і пріоритетів, якими керуються управлінці на певному етапі розвитку освіти. Згідно з першим визначенням, навчання впродовж усього життя «вбачається як охоплення всіх практично важливих навчальних видів діяльності, які можуть бути як формальними, так і неформальними, та виконуватися на постійній основі з метою удосконалення знань, умінь та компетентностей» [7, с. 7]. Друге визначення полягає в тому, що це є не що інше як «будь-яка навчальна діяльність, що виконується впродовж усього життя людини з метою вдосконалення вже набутих знань, умінь та компетентностей. Така діяльність зумовлена особистими, громадськими, суспільними перспективами чи потребою у працевлаштуванні» [7, с. 7]. Задля успішного впровадження такого навчання та забезпечення його високого рівня Комісія визначила основні індикатори, що дають змогу надати йому точну оцінку. До зазначених індикаторів належать:

- 1) формування умінь, компетентностей, позитивного ставлення до навчання та забезпечення дружніх стосунків між учасниками навчального процесу;
- 2) доступність освіти;
- 3) навчальні матеріали;
- 4) стратегії освіти та її розвиток [7, с. 7].

Крім того, Комісія виокремила певні стратегії розвитку навчання впродовж усього життя, а саме: перетворення традиційної освітньої системи на більш гнучку

та відкрито, таким чином, аби індивідуальний розвиток особистості відповідав її потребам й інтересам, розширення навчальних можливостей, стимулювання підвищення рівня актуальності освіти. До основних принципів сучасного навчання протягом усього життя європейські урядовці відносять:

- навчання поза офіційним освітнім середовищем;
- вимога оновлення педагогіки, тобто переходу до набуття знань за схемою «навчання – вивчення», «робота – результат»;
- вимога формування нової культури навчання, а саме розвиток академічної спільноти, заснування багатофункціональних навчальних центрів із доступом до Інтернету;
- активна співпраця різних навчальних середовищ, а також установ, котрі, так чи інакше, стосуються шкільної освіти. наприклад, дослідних центрів, середніх та вищих навчальних закладів, тощо;
- якість освіти вчителя [5, с. 3].

Особлива увага звертається на предмет «Іноземна мова» у контексті, що вже став одним з основних компонентів сучасної європейської іншомовної освіти. Подібна політика підтверджена прийняттям рішення Ради Європи про необхідність підтримки «вивчення іноземних мов впродовж усього життя, по можливості, починаючи з дошкільного або молодшого шкільного віку, а також доцільності формування навичок, що охоплюють використання мов для специфічних потреб, особливо в професійному контексті, особами, котрі проживають на території країн – членів Ради Європи, незалежно від їх віку, походження, соціального статусу, попереднього навчального досвіду та досягнень» [5, с. 1]. Такі тенденції були зумовлені необхідністю створення найбільш конкурентоспроможної економіки у світі, основною передумовою забезпечення чого є модернізація освіти, у тому числі іншомовної, задля ефективнішого використання економічного та культурного потенціалу європейських країн.

З цією метою Рада Європи визначила три основні компоненти, які потребували особливої уваги з боку урядовців:

1) розвиток багатофункціональних місцевих навчальних центрів, що стануть доступними для кожного та будуть розраховані на широку цільову аудиторію;

2) відповідні заходи для вдосконалення та модернізації освіти, які потребують також визначення певних компетентностей, що мають формуватися у процесі навчання впродовж усього життя;

3) оновлення рішень щодо терміну навчання та кваліфікації, яка здобувається тими, хто навчається.

У березні 2001 р. Рада Європи прийняла Звіт про конкретні цілі освіти та освітні системи (Report on the Concrete Future Objectives of Education and Training Systems), у якому зазначалося, що система освіти має бути адаптованою до вимог навчання протягом усього життя та бути доступною для всіх громадян [5, с. 1]. Крім того, було створено так звану формулу $1+>2$, що означала необхідність вивчення людиною як мінімум двох іноземних мов. У процесі впровадження таких освітніх реформ надзвичайно проблематичним виявилось питання популяризації іноземної мови для вивчення, оскільки саме цей предмет часто вважався досить складним, а тому школярі його уникали. Після завершення школи учні взагалі не використовували набутих навичок, що спричинило нульовий рівень їх удосконалення. Задля розв'язання згаданої проблеми було вирішено ввести предмет «Іноземна мова» у курикулум початкової школи з метою зацікавлення

дітей у вивченні іноземних мов, а також формування позитивного ставлення до інших культур уже з раннього віку. Виявлено й передумови, що зможуть забезпечити позитивний вплив таких змін. Усі вони викладені в документі під назвою «Іноземні мови у початковій та дошкільній освіті: контекст та результати» (Foreign Languages in Primary and Pre-School Education: Context and Outcomes) 2008 р., у якому вказувалося на те, що важливими є: участь батьків у процесі підготовки дітей, педагогічна послідовність між дошкільною, початковою й основною школою, наявність у вчителів іноземних мов відповідних лінгвістичних і педагогічних навичок, щоденна робота учнів з мовою, розвиток та впровадження методів навчання, що найбільш придатних молодшим школярам, а також високий рівень якості занять.

З цією метою в документі містилися рекомендації щодо відразу кількох аспектів навчання:

1) наукового (збільшення фінансування з метою забезпечення доступності досліджень, розроблення інноваційних підходів до навчання, розвиток навчальних ініціатив, п від етапу їх підготовки до етапу впровадження; фокусування досліджень на отриманому результаті, врахування змісту навчання та реальних навчальних ситуацій);

2) часового (збільшення часу, присвяченого навичкам говоріння, особливо на початковому етапі вивчення; пропозиція зменшити тривалість заняття: коротші уроки, які відбуваються частіше);

3) підвищення рівня кваліфікації вчителів (досконалість знань мови, якої навчає вчитель; уміння проаналізувати та створити опис мовних явищ, розуміння принципів набуття мовних знань; наявність педагогічних навичок, доцільних у процесі навчання дітей різних вікових груп, а також формування в вчителів іноземних мов у початковій школі навичок роботи в основній школі і навпаки);

4) забезпечення доступності іншомовної освіти для всіх дітей, у тому числі школярів з особливо низьким рівнем академічної успішності, а також проведення роботи з підвищення рівня вмотивованості хлопчиків до вивчення предмета «Іноземна мова»;

5) збереження мовної різноманітності, незважаючи на запровадження реформ щодо вивчення учнями іноземних мов з раннього віку;

6) усвідомлення потенційних загроз для успішного засвоєння дітьми необхідних іншомовних знань та запобігання їм [1, с. 7].

Крім того, важливу роль, на нашу думку, відіграло створення Загальноєвропейських рекомендацій з питань оцінки рівнів кваліфікації для навчання впродовж всього життя (The European Qualifications Framework for Lifelong Learning) 2007 р., у яких було чітко окреслено вісім рівнів оцінки одразу трьох різних компонентів кваліфікації фахівця, а саме: знання певної галузі, професійних умінь і сформованих компетентностей. Зокрема, на першому рівні від особистості вимагається володіння загальними знаннями та основними навичками, що дадуть змогу виконувати найпростіші завдання, а також здатність до роботи чи навчання під прямим керівництвом з боку інших. На восьмому рівні спеціаліст повинен мати досконалі знання не лише в одній галузі знань, а й у суміжних галузях, відповідні навички, у тому числі синтезу й оцінювання, необхідні для розв'язання складних проблем, бути здатним до дослідження, впровадження інновацій та розширення вже набутих людством знань, демонструвати власну автономність тощо [2, с. 2]. У сфері навчання іноземних мов такі рекомендації сприяли позитивним зрушенням, пов'язаним із розвитком суспіль-

ства загалом: по-перше, підвищився рівень мотивації громадян до власного розвитку, а по-друге, шкільна освіта не лише стала базисом для набуття дітьми певних іншомовних знань, а й дала їм можливість сформувати вміння вчитися та вдосконалювати вже набуті іншомовні навички. Подібні заходи дали змогу забезпечити відповідність професійного рівня фахівців змінам на ринку праці [2, с. 14], пов'язаним із провідною роллю саме шкільної іншомовної освіти.

Висновки. Навчання протягом усього життя, створення відповідних умов, а також переорієнтація шкільної освіти для його забезпечення стали одним із пріоритетних напрямів сучасної європейської освітньої політики. Ключовими заходами в цій сфері стало прийняття деяких документів («Іноземні мови у початковій та дошкільній освіті: контекст та результати», Загальноєвропейські рекомендації з питань рівнів кваліфікації для навчання впродовж всього життя» 2000 р., Звіт про конкретні цілі освіти та освітні системи 2001 р.) Не менш важливим було й визначення основних принципів сучасного навчання протягом усього життя, що скерувало його розвиток у необхідне русло.

Список використаних джерел

1. Foreign Languages in Primary and Pre-School Education: Context and Outcomes. – Centre for Information on Language Teaching and Research, 2008. – 3 p.
2. Johnson I. M. The proposed European qualifications framework for lifelong learning: Challenges and opportunities / I. M. Johnson // Education for Information. – 2008. – № 28. – С. 13–20.
3. Liddicoat A. J. Language-in-education Policies: The Discursive Construction of Intercultural Relations / A. J. Liddicoat. – Bristol : Multilingual Matters, 2013. – 228 p.
4. Lund A. M. Professional development and European projects in Education / A. M. Lund. – Durham : University of Durham, 2011. – 418 p.
5. Mackiewicz W. Lifelong Foreign Languages Learning / W. Mackiewicz. – European Language Council, 2012. – 8 p.
6. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning. – Education and Culture, 2001, – 3 p.
7. Quality Indicators of Lifelong Learning : Report based on the work of the Working Group on Quality Indicators. – European Commission, 2002. – 95 p.

References

1. Foreign Languages in Primary and Pre-School Education: Context and Outcomes. Centre for Information on Language Teaching and Research, 2008. – 3 p.
2. Johnson I. M. The proposed European qualifications framework for lifelong learning: Challenges and opportunities / I. M. Johnson // Education for Information. – 2008. – №28. – С. 13-20.
3. Liddicoat A. J. Language-in-education Policies: The Discursive Construction of Intercultural Relations / A. J. Liddicoat. – Bristol: Multilingual Matters, 2013. – 228 p.
4. Lund A. M. Professional development and European projects in Education / A. M. Lund. – Durham: University of Durham, 2011. – 418 p.
5. Mackiewicz W. Lifelong Foreign Languages Learning, European Language Council, 2012. – 8 p.
6. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning. Education and Culture, 2001, – 3 p.
7. Quality Indicators of Lifelong Learning. Report based on the work of the Working Group on Quality Indicators. European Commission, 2002. – 95 p.

Гриненко Д. В.

ОБУЧЕНИЕ В ТЕЧЕНИЕ ВСЕЙ ЖИЗНИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО ЕВРОПЕЙСКОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Представлены основные взгляды европейских педагогов на обучение в течение всей жизни и его актуальность для каждого члена современного общества, а также определены ключевые индикаторы, с помощью которых возможно определить уровень качества данного образования и пути его совершенствования в ближайшем будущем. Кроме того, продемонстрированы главные принципы обучения в течение всей жизни, включающие качество профессиональной подготовки учителя иностранного языка, создание обновленной педагогики, обеспечение сотрудничества между различными учебными институтами и тому подобное. Исследованы некоторые рекомендации европейских педагогов и чиновников в вышеупомянутой сфере образования, а также осуществлен анализ нормативно-правовых документов, регулирующих данный вопрос.

Ключевые слова: обучение в течении всей жизни, европейское образование, компетентность, совершенствование образования.

Hrynenko D.

LIFELONG LEARNING IN THE CONTEXT OF THE MODERN EUROPEAN FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

In the article, the main views of the European pedagogues on lifelong learning, its significance for each member of the modern society were represented as nowadays this topic is more than topical due to the rapid changes in the labour market which is constantly providing some new requirements for the professionals who, in their turn, need to update their education. Furthermore, European education can be a brilliant example to follow for other countries which are going to make some changes in the lifelong learning of their citizens.

The main indicators which make it possible to determine the level of such education quality as well as the ways to improve it in the nearest future were defined. In particular, they include the academic materials that are used in the educational process, education availability, its strategies and development. Besides this, in the article, the leading education principles of the lifelong learning were demonstrated; they comprise the quality of the education of foreign languages teachers, the creation of the updated pedagogical tools, the assurance of the cooperation between different academic institutions, etc. Except for the abovementioned issues, an important input of the author is the research on the certain recommendations of the European pedagogues and politicians for the development of the abovementioned education area as well as the conducted analysis of the legislative documents which regulate the studied issue at different levels, namely, scientific one, academic time level, and the level of teacher's education quality improvement. The research will be of special interest for scholars, pedagogues, schoolchildren, their parents and everyone who is interested in the lifelong improvement of their own foreign language communicative skills.

Keywords: lifelong learning, European education, competence, education improvement.